

ZESPÓŁ SZKÓŁ KATOLICKICH • POMNIK JANA PAWŁA II

ul. Nowodworska 17, 85-120 Bydgoszcz, tel. +48 52 371 31 11, 345 98 17
www.katolik.bydgoszcz.pl, e-mail: sekretariat@katolik.bydgoszcz.pl
NIP 953 258 18 12

1	Szkoła	I Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. króla Jana III Sobieskiego w Bydgoszczy
2	Przedmiot	Geografia poziom podstawowy
3	Nauczyciel realizujący program	mgr Aleksandra Wiśniewska
4	Autorzy programu	Barbara Dzedzic Barbara Korbel Ewa Maria Tuz
5	Podręcznik	Autor: Czesław Adamiak, Anna Dubownik, Marcin Świtoniak, Marcin Nowak, Barbara Szyda Tytuł: Planeta Nowa. Oblicza geografii 3 Wydawnictwo i rok wydania: Nowa Era, 2021 Nr dopuszczenia: 983/3/2021
6	Rok szkolny	2022/2023
7	Klasa	Klasa 3
8	Data dopuszczenia programu do użytku w szkole	30 sierpnia 2022r.
9	Nr programu w szkolnym rejestrze programów	IKLO_2022_23_Geo_pp_3

Program nauczania geografii w zakresie podstawowym dla liceum ogólnokształcącego i technikum – Oblicza geografii

Wstęp

Opracowany program nauczania geografii jest przeznaczony dla uczniów szkoły ponadpodstawowej – liceum ogólnokształcącego i technikum.

Punktem wyjścia do napisania Programu nauczania geografii w zakresie podstawowym dla liceum ogólnokształcącego i technikum – Oblicza geografii było Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. z 2018 r. poz. 467). Opracowując koncepcję programu, wykorzystano również osiągnięcia dydaktyki ogólnej i dydaktyki geografii, pedagogiki oraz psychologii. Zastosowano zasady nauczania głoszone przez Wincentego Okonia, Czesława Kupisiewicza oraz Tadeusza Nowackiego dotyczące między innymi pogłębienia, systematyczności, indywidualizacji i zespołowości, samodzielności, efektywności, świadomej aktywności uczniów, przystępności, łączenia teorii z praktyką, trwałości wiedzy i umiejętności oraz ustawicznego kształcenia.

W programie przedstawiono cele kształcenia ogólnego jako nadrzędne kierunki działania, które umożliwiają zdobywanie kwalifikacji zawodowych w wyniku procesu uczenia się przez całe życie. Cele kształcenia geograficznego przedstawiono zgodnie z podstawą programową w podziale na wymagania ogólne, które odnoszą się do wiedzy, umiejętności i postaw, oraz wymagania szczegółowe zapisane językiem wymagań. Wymagania szczegółowe pozwoliły sformułować treści nauczania i jednocześnie wskazać efekty kształcenia, które należy osiągnąć w toku nauczania.

Realizacja programu umożliwi zdobywanie określonych w podstawie programowej wiadomości ściśle powiązanych z umiejętnościami i postawami, na które położono szczególny nacisk. Uczeń ma je rozwijać poprzez wnioskowanie, krytyczną analizę i kreatywne działanie. Ważne jest, aby stosował zdobywane umiejętności w lokalnym środowisku, w którym funkcjonuje. Takie warunki powinna stwarzać szkoła, aby uczeń stał się otwarty na inicjatywę, samodzielny i twórczy.

Podstawa programowa określa, że głównym celem geografii jako przedmiotu szkolnego jest poznawanie własnego kraju i świata jako zintegrowanej całości, w której zjawiska i procesy przyrodnicze oraz społeczno-ekonomiczne są ze sobą ściśle powiązane na zasadach wzajemnych uwarunkowań i zależności. Lekcje geografii powinny zatem sprzyjać temu, aby uczeń mógł zrozumieć istniejące powiązania i zależności w środowisku geograficznym – przyrodniczym i społeczno-gospodarczym, a także we wzajemnych relacjach człowiek – przyroda. Nowa podstawa programowa tworzy ramy do zdobywania przez ucznia wiedzy przydatnej w życiu codziennym, a także kształtowania wielu umiejętności oraz pozytywnych postaw ucznia w odniesieniu do własnego kraju i środowiska, w którym żyje.

Program został podzielony na rozdziały. W rozdziale I zostały omówione ogólne cele kształcenia dla liceum ogólnokształcącego i technikum, na które powinni kłaść nacisk nauczyciele podczas pracy z uczniami. Odnoszą się one do podstawowych założeń kształcenia ogólnego i stanowią fundament

wykształcenia. W tym rozdziale przedstawiono również podstawowe cele kształcenia geograficznego w podziale na wiadomości, umiejętności oraz postawy, które wskazuje podstawa programowa jako ważne i niezbędne na tym etapie kształcenia. W rozdziale II został zamieszczony opis najważniejszych w liceum ogólnokształcącym i technikum. Natomiast szczegółowe osiągnięcia ucznia przedstawiono w postaci wymagań szczegółowych w tabelach zamieszczonych w rozdziale III. Są one zapisane w postaci efektów kształcenia, zgodnie z ideą europejskich ram kwalifikacji. W tym rozdziale zaprezentowano również szczegółowe cele kształcenia i wychowania oraz materiał nauczania w powiązaniu z podstawą programową.

Niniejszy program zakłada wszechstronny rozwój ucznia, dlatego w wymaganiach zwrócono szczególną uwagę nie tylko na jego rozwój intelektualny, lecz także emocjonalny i społeczny. Założeniem jest wykorzystanie potencjału edukacyjnego geografii w zakresie walorów poznawczych, kształcących i wychowawczych.

Wymagania edukacyjne i podporządkowany im materiał nauczania podzielono na trzy części:

- Część I obejmuje treści dotyczące źródeł informacji geograficznej, technologii geoinformacyjnych oraz metod prezentacji danych przestrzennych. Kolejne zagadnienia dotyczą miejsca Ziemi we Wszechświecie, budowy Wszechświata, Układu Słonecznego oraz następstw ruchów Ziemi. Następnie podano treści dotyczące poszczególnych sfer powłoki ziemskiej, zachodzących w nich procesów, związków, zależności i prawidłowości w ich obrębie. W tej części szczególną uwagę zwrócono na kształcenie umiejętności korzystania z informacji, wyjaśniania terminów, zdarzeń, zjawisk oraz procesów, a także analizowania i rozwiązywania problemów.
- Część II zawiera treści dotyczące podziału politycznego i zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego świata, przemian struktur demograficznych i społecznych oraz procesów osadniczych, uwarunkowań rozwoju gospodarki światowej, w tym rozwoju rolnictwa, leśnictwa, rybactwa, przemysłu i usług. Szczególną uwagę zwrócono także na relacje człowieka ze środowiskiem geograficznym i wypływające z nich konflikty interesów. Realizacja treści zamieszczonych w tej części programu wymaga wykorzystania wiedzy o procesach zachodzących w środowisku przyrodniczym do wyjaśniania zjawisk społeczno-gospodarczych występujących we współczesnym świecie.
- Część III dotyczy geografii Polski oraz miejsca i roli naszego kraju we współczesnym świecie. Treści ukazują regionalne zróżnicowanie środowiska przyrodniczego Polski. W tej części przybliżono również zagadnienia dotyczące społeczeństwa i gospodarki. Położono akcent na zależności między środowiskiem przyrodniczym a rozwojem społeczno-gospodarczym Polski.

Rozdział IV zawiera opis procedur osiągnięcia celów kształcenia i wychowania wynikających z podstawy programowej w powiązaniu z proponowanymi środkami dydaktycznymi. Są one niezbędne do właściwej realizacji procesu edukacyjnego przez nauczycieli, by osiągnąć zamierzone cele. Rozdział ten przybliży również wybrane metody nauczania przydatne podczas lekcji geografii, a także pokazuje korelację geografii z innymi przedmiotami. Z kolei w rozdziale V zostały podane propozycje kontroli, oceny i pomiaru osiągnięć ucznia, z uwzględnieniem motywacyjnej funkcji oceny szkolnej. W rozdziale VI zamieszczono propozycję przydziału liczby godzin przeznaczonych na realizację poszczególnych działów programu, a w rozdziale VII – zalecaną literaturę dla nauczycieli. Załącznik nr 1 do programu stanowi wyciąg z Podstawy programowej z geografii dla liceum ogólnokształcącego i technikum w zakresie podstawowym.

Program nauczania geografii w zakresie podstawowym dla liceum ogólnokształcącego i technikum – Oblicza geografii może być poddawany modyfikacjom stosownie do uwarunkowań konkretnej szkoły czy klasy. Jego założeniem jest kształcenie i doskonalenie umiejętności geograficznych, stosowania wiedzy w praktyce oraz kreatywnego myślenia. Prezentowany program jest pierwszą częścią szerszej obudowy dydaktycznej niezbędnej w procesie nauczania, którą będą stanowić między innymi Książka Nauczyciela (szczegółowy przewodnik metodyczny dla nauczycieli korzystających z niniejszego programu), Karty pracy ucznia, Atlas geograficzny, Multiteka, Generator testów oraz inne materiały dydaktyczne dostępne na stronie dlauczyciela.pl

I. Cele kształcenia i wychowania według założeń programu

Podstawowe cele kształcenia w szkołach ponadpodstawowych skupiają się na umiejętnościach rozwiązywania problemów i przygotowaniu uczniów do odpowiedzialnego funkcjonowania we współczesnym świecie, co powinno być najważniejszym zadaniem wszystkich nauczycieli, w tym nauczyciela geografii.

Celem kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym i technikum w myśl podstawy programowej jest:

1. traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;
2. doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak czytanie ze zrozumieniem, twórcze pisanie, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.;
3. rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia oraz integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin;
4. zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu we wspólnocie dociekającej;
5. łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobraźniotwórczymi;
6. rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;
7. rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą oraz jej rozumienie;
8. rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.

Zgodnie z podstawą programową głównym celem geografii jako przedmiotu szkolnego jest poznawanie własnego kraju i świata jako zintegrowanej całości, w której zjawiska i procesy przyrodnicze oraz społeczno-ekonomiczne są ze sobą ściśle powiązane na zasadach wzajemnych uwarunkowań i zależności. Lekcje geografii powinny zachęcać ucznia do zrozumienia istniejących powiązań i zależności w środowisku geograficznym oraz we wzajemnych relacjach człowiek – przyroda. Istotnymi aspektami kształcenia geograficznego są także:

1. prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, analizowanie oraz przetwarzanie pozyskanych danych i formułowanie wniosków na ich podstawie;
2. dobór odpowiednich metod badań geograficznych i stosowanie elementarnych zasad ich prowadzenia oraz korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej i technologii geoinformacyjnych;
3. wieloaspektowe postrzeganie przestrzeni geograficznej;
4. całościowe i syntetyzujące myślenie geograficzne, a także myślenie krytyczne i twórcze;

5. formułowanie hipotez, ich weryfikowanie oraz rozwiązywanie problemów praktycznych występujących w środowisku geograficznym;
6. ocenianie oraz wartościowanie zjawisk i procesów geograficznych, formułowanie twierdzeń o prawidłowościach, dokonywanie uogólnień i prognozowanie.

Ważne jest, aby uczeń zrozumiał sens i warunki realizacji zasad zrównoważonego rozwoju, między innymi poprzez poznawanie przykładów racjonalnego gospodarowania w środowisku, znaczenie planowania przestrzennego, poprawy jakości życia człowieka, poczucia odpowiedzialności za tworzenie ładu i piękna w miejscu zamieszkania.

Kształcenie geograficzne zgodnie z podstawą programową powinno sprzyjać kształtowaniu takich postaw, jak rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym, uwrażliwianie na wartość i znaczenie cennych obiektów przyrodniczych i kulturowych należących do dziedzictwa lokalnego, regionalnego, narodowego i ponadnarodowego. Kształtowane powinny być także postawy solidarności społecznej, szacunku i empatii wobec przedstawicieli innych narodów i grup etnicznych, przyjmowanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej, rozumienie pozautilitarnych wartości wybranych elementów środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz rozwijanie dociekliwości poznawczej ukierunkowanej na poszukiwanie prawdy, dobra i piękna.

W podstawie programowej uwzględniono również podejście humanistyczne w geografii, podkreślające przede wszystkim aspekty odkrywania i rozumienia przez człowieka środowiska jego życia.

Podstawa programowa określa cele kształcenia zapisane jako wymagania ogólne kształcenia geograficznego. Odnoszą się one do trzech aspektów aktywności uczniowskiej, wiedzy geograficznej, umiejętności i stosowania wiedzy w praktyce oraz kształtowania postaw:

I. Wiedza geograficzna.

1. Poznawanie terminologii geograficznej.
2. Zaznajomienie z różnorodnymi źródłami i metodami pozyskiwania informacji geograficznej.
3. Poznanie zróżnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.
4. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.
5. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda.
6. Rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego.

II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce.

1. Korzystanie z planów, map fizycznogeograficznych i społeczno-gospodarczych, fotografii, zdjęć lotniczych i satelitarnych, rysunków, wykresów, danych statystycznych, tekstów źródłowych, technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz geoinformacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych.
2. Interpretowanie treści różnych map.
3. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego (przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego).
4. Formułowanie twierdzeń o podstawowych prawidłowościach dotyczących funkcjonowania środowiska geograficznego.

5. Ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.
6. Przewidywanie skutków działalności gospodarczej człowieka w środowisku geograficznym.
7. Krytyczne, odpowiedzialne ocenianie przemian środowiska przyrodniczego oraz zmian społeczno-kulturowych i gospodarczych w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.
8. Wykonywanie obliczeń matematycznych z zakresu geografii fizycznej i społeczno- - ekonomicznej na potrzeby wnioskowania o zjawiskach i procesach geograficznych.
9. Rozwijanie umiejętności komunikowania się i podejmowania konstruktywnej współpracy w grupie.
10. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

III. Kształtowanie postaw.

1. Rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata.
2. Docenianie znaczenia wiedzy geograficznej w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni geograficznej.
3. Dostrzeganie aplikacyjnego charakteru geografii.
4. Podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody, krajobrazów przyrodniczych i kulturowych oraz osiągnięciami cywilizacyjnymi ludzkości.
5. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, ochrony elementów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz konieczności rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych.
6. Przyjmowanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej.
7. Kształtowanie więzi emocjonalnych z najbliższym otoczeniem, regionem oraz krajem ojczystym.
8. Kształtowanie postawy zrozumienia i szacunku dla tradycji, kultury i osiągnięć cywilizacyjnych Polski, własnego regionu i społeczności lokalnej oraz dla ludzi innych kultur i tradycji.
9. Przełamywanie stereotypów i kształtowanie postaw solidarności, szacunku i empatii wobec Polaków oraz przedstawicieli innych narodów i społeczności.

W nauczaniu geografii w zakresie podstawowym szczególną rolę odgrywa dział obejmujący wymagania związane z konfliktami interesów w relacjach człowiek – środowisko geograficzne, gdzie integruje się wiedzę zdobytą w trakcie realizacji wcześniejszych działów w klasie I i II.

Ważną rolę w zakresie podstawowym przypisuje się wykorzystaniu w poznawaniu świata i wykrywaniu złożonych problemów środowiska geograficznego technologii geoinformacyjnych, w tym GIS. Stosowanie technologii geoinformacyjnych i aplikacji GIS czyni z geografii nowoczesną dyscyplinę oraz zdecydowanie rozszerza możliwości sfery poznawczej ucznia.

Treści z zakresu geografii społeczno-gospodarczej i politycznej powinny być skorelowane z wiedzą o społeczeństwie i historią, a z zakresu geografii gospodarczej – z podstawami przedsiębiorczości, zwłaszcza w odniesieniu do zagadnień makroekonomicznych i funkcjonowania gospodarki Polski.

W celu realizacji niektórych wymagań konieczna jest współpraca z nauczycielem informatyki, przydatny jest dostęp do pracowni informatycznej oraz nowoczesnych narzędzi, zasobów i rozwiązań wspierających. Dotyczy to zwłaszcza wykorzystania narzędzi GIS i narzędzi graficznych do przetwarzania informacji statystycznych.

II. Osiągnięcia ucznia

Według założeń podstawy programowej do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym i technikum należą:

1. myślenie – rozumiane jako złożony proces umysłowy polegający na tworzeniu nowych reprezentacji za pomocą transformacji dostępnych informacji, obejmujący interakcję wielu operacji umysłowych: wnioskowanie, abstrahowanie, rozumowanie, wyobrażanie sobie, sążenie, rozwiązywanie problemów, twórczość. Dzięki temu, że uczniowie szkoły ponadpodstawowej uczą się równocześnie różnych przedmiotów, możliwe jest rozwijanie następujących typów myślenia: analitycznego, syntetycznego, logicznego, komputacyjnego, przyczynowo-skutkowego, kreatywnego, abstrakcyjnego; zachowanie ciągłości kształcenia ogólnego rozwija zarówno myślenie percepcyjne, jak i myślenie pojęciowe. Synteza obu typów myślenia stanowi podstawę wszechstronnego rozwoju ucznia;
2. czytanie – umiejętność łącząca zarówno rozumienie sensów, jak i znaczeń symbolicznych wypowiedzi. Kluczowe umiejętności lingwistyczne i psychologiczne prowadzą do rozwoju osobowego, aktywnego uczestnictwa we wspólnocie, przekazywania doświadczeń między pokoleniami;
3. umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie. To elementarna umiejętność społeczna, której podstawą jest znajomość norm językowych oraz tworzenie podstaw porozumiewania się w różnych sytuacjach komunikacyjnych;
4. kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowania;
5. umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno- - komunikacyjnymi, w tym dbałość o poszanowanie praw autorskich i bezpieczne poruszanie się w cyberprzestrzeni;
6. umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł;
7. nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania;
8. umiejętność współpracy w grupie i podejmowania działań indywidualnych.

**III. Szczegółowe cele edukacyjne i osiągnięcia ucznia
w postaci wymagań edukacyjnych oraz materiał nauczania.**

Nr	Temat lekcji	Treści nauczania	Główne cele lekcji w postaci wymagań edukacyjnych Uczeń:
1.	Położenie i obszar Polski. Regiony fizycznogeograficzne	<ul style="list-style-type: none"> • położenie fizycznogeograficzne, matematyczne i geopolityczne Polski • konsekwencje położenia Polski • powierzchnia Polski • granice Polski • obszary morskie • sąsiedzi Polski • regiony fizycznogeograficzne Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje cechy położenia fizycznogeograficznego Polski • przedstawia charakterystyczne cechy położenia matematycznego Polski • prezentuje na podstawie mapy współrzędne geograficzne najdalej wysuniętych punktów • podaje cechy położenia geopolitycznego Polski • ocenia konsekwencje położenia fizycznogeograficznego, matematycznego i geopolitycznego Polski • opisuje granice Polski i wymienia jej sąsiadów • przedstawia obszary morskie wchodzące w skład terytorium Polski • prezentuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej podział Polski na regiony fizycznogeograficzne
2. 3.	Budowa geologiczna Polski	<ul style="list-style-type: none"> • Polska na tle jednostek tektonicznych Europy • jednostki tektoniczne Polski • najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia budowę geologiczną Polski na tle struktur geologicznych Europy • uzasadnia, że Polska ma szczególne położenie geologiczne na kontynencie europejskim • wymienia i opisuje na podstawie mapy tematycznej jednostki tektoniczne występujące na obszarze Polski i regionu, w którym mieszka • omawia na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej Polski
4.	Surowce mineralne Polski	<ul style="list-style-type: none"> • podział surowców mineralnych • rozmieszczenie głównych surowców mineralnych w Polsce • znaczenie gospodarcze głównych zasobów surowców mineralnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia podział surowców mineralnych • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia surowców mineralnych w Polsce • wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych surowców mineralnych w Polsce • omawia znaczenie gospodarcze głównych surowców mineralnych w Polsce
5. 6.	Ukształtowanie powierzchni Polski	<ul style="list-style-type: none"> • czynniki wpływające na ukształtowanie powierzchni Polski • zlodowacenia w Polsce i ich zasięg • formy rzeźby polodowcowej • krzywa hipsograficzna Polski • cechy ukształtowania powierzchni Polski • pasy rzeźby terenu 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki wpływające na ukształtowanie powierzchni Polski • omawia na podstawie mapy tematycznej zlodowacenia w Polsce oraz ich zasięgi • opisuje na podstawie infografiki formy rzeźby polodowcowej • analizuje krzywą hipsograficzną Polski • podaje cechy ukształtowania powierzchni Polski • charakteryzuje pasy rzeźby terenu i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej Polski

7. 8.	Klimat Polski	<ul style="list-style-type: none"> • cechy klimatu Polski • czynniki kształtujące klimat Polski • masy powietrza kształtujące pogodę w Polsce • zróżnicowanie przestrzenne temperatury powietrza, opadów atmosferycznych i okresu wegetacyjnego w Polsce • zróżnicowanie klimatyczne w Polsce • charakterystyka klimatologiczna wybranego regionu Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia na podstawie map klimatycznych i klimatogramów cechy klimatu Polski • charakteryzuje na podstawie map i klimatogramów czynniki kształtujące klimat Polski • przedstawia wpływ mas powietrza na pogodę w Polsce • omawia zróżnicowanie przestrzenne temperatury powietrza, opadów atmosferycznych i okresu wegetacyjnego w Polsce • analizuje zróżnicowanie klimatyczne Polski na podstawie klimatogramów • prezentuje na podstawie różnych źródeł informacji charakterystykę klimatologiczną wybranego regionu Polski
9.	Zasoby wodne Polski. Sieć rzeczna	<ul style="list-style-type: none"> • zasoby wodne Polski • obszary nadwyżek i niedoborów wody w Polsce • przyczyny niedoboru wody w Polsce • cechy sieci rzecznej w Polsce • perspektywa rozwoju żeglugi śródlądowej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia uwarunkowania występowania wody na Ziemi • charakteryzuje zasoby wodne Polski • wskazuje na podstawie mapy tematycznej obszary nadwyżek i niedoborów wody w Polsce • opisuje przyczyny niedoboru wody w Polsce • prezentuje na podstawie map tematycznych cechy sieci rzecznej Polski i wyjaśnia jej zróżnicowanie • przedstawia perspektywy rozwoju żeglugi śródlądowej w Polsce
10.	Jeziora w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • występowanie jezior w Polsce • najmniejsze i największe jeziora w Polsce • typy genetyczne jezior w Polsce • sztuczne zbiorniki wodne • znaczenie przyrodnicze, społeczne i gospodarcze (w tym turystyczne) jezior i sztucznych zbiorników 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje rozmieszczenie jezior w Polsce • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Polski najmniejsze i największe jeziora w naszym kraju • charakteryzuje na wybranych przykładach główne typy genetyczne jezior Polski • przedstawia typy sztucznych zbiorników wodnych i podaje ich przykłady • wykazuje funkcje sztucznych zbiorników i ich rozmieszczenie na obszarze Polski • omawia znaczenie przyrodnicze, społeczne i gospodarcze (w tym turystyczne) jezior i sztucznych zbiorników wodnych w Polsce
11.	Środowisko przyrodnicze Morza Bałtyckiego	<ul style="list-style-type: none"> • cechy Morza Bałtyckiego • temperatura i zasolenie wody w Bałtyku • flora i fauna Bałtyku • stan środowiska Morza Bałtyckiego i formy jego ochrony 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentuje na podstawie mapy tematycznej cechy Morza Bałtyckiego • omawia na podstawie map tematycznych właściwości fizyczne Morza Bałtyckiego – zasolenie i temperaturę jego wód powierzchniowych • odczytuje z mapy tematycznej zasolenie wód powierzchniowych Morza Bałtyckiego • opisuje florę i faunę Bałtyku • przedstawia stan środowiska przyrodniczego wód Bałtyku • omawia formy ochrony Morza Bałtyckiego

12.	Liczba ludności Polski i jej zmiany	<ul style="list-style-type: none"> • zmiany liczby ludności Polski • podział administracyjny Polski • konsekwencje zmian liczby ludności w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentuje na podstawie wykresu zmiany liczby ludności Polski • omawia na podstawie wykresu zmiany liczby ludności w miastach i na wsiach oraz podaje przyczyny tych zmian • omawia na podstawie mapy administracyjnej Polski cechy podziału administracyjnego Polski • wskazuje na mapie województwa i ich stolice • omawia zmiany liczby ludności w Polsce i ich konsekwencje • podaje przyczyny wyludniania się określonych regionów Polski
13. 14.	Struktura demograficzna ludności Polski	<ul style="list-style-type: none"> • przyrost naturalny ludności Polski • współczynnik przyrostu naturalnego • zróżnicowanie współczynnika przyrostu naturalnego • przyczyny małej liczby urodzeń w Polsce • współczynnik dzietności • struktura ludności według wieku i płci • piramida wieku i płci ludności Polski • starzenie się polskiego społeczeństwa • skutki współczesnych przemian demograficznych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje na podstawie wykresu zmiany przyrostu naturalnego ludności w Polsce • oblicza współczynnik przyrostu naturalnego • wskazuje na podstawie mapy tematycznej zróżnicowanie współczynnika przyrostu naturalnego • omawia przyczyny małej liczby urodzeń w Polsce • analizuje na podstawie wykresu współczynnik dzietności w Polsce • prezentuje na podstawie piramidy wieku i płci ludności Polskicechy struktury wieku i płci polskiego społeczeństwa • analizuje piramidę wieku i płci ludności Polski • podaje przyczyny starzenia się polskiego społeczeństwa • charakteryzuje na podstawie danych statystycznych strukturę ludności Polski według wieku i płci • podaje skutki współczesnych przemian demograficznych dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju
15.	Rozmieszczenie ludności w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • gęstość zaludnienia • czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce • skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentuje na podstawie mapy tematycznej zróżnicowanie gęstości zaludnienia w Polsce • analizuje na podstawie mapy gęstość zaludnienia według województw • podaje przyczyny zróżnicowania gęstości zaludnienia w Polsce • omawia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce • określa skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Polsce

16.	Migracje	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce • cechy współczesnych migracji wewnętrznych • współczynnik salda migracji • migracje zagraniczne • kierunki emigracji Polaków • Polacy na świecie • skutki migracji zagranicznych • przyrost rzeczywisty w Polsce • sytuacja migracyjna w regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce • opisuje cechy współczesnych migracji wewnętrznych • analizuje na podstawie wykresu wielkość migracji wewnętrznych w miastach • prezentowana na podstawie mapy tematycznej zróżnicowanie przestrzenne salda migracji wewnętrznych w Polsce • omawia przyczyny migracji zagranicznych w Polsce • podaje główne kierunki współczesnych emigracji Polaków • wymienia największe skupiska Polonii na świecie • przedstawia skutki migracji zagranicznych • omawia na podstawie danych statystycznych zmiany przyrostu rzeczywistego w Polsce • oblicza współczynnik przyrostu rzeczywistego • analizuje na podstawie różnych źródeł informacji sytuację migracyjną w swoim regionie
17.	Rynek pracy w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • aktywność zawodowa Polaków • struktura zatrudnienia ludności w Polsce • bezrobocie w Polsce • zróżnicowanie przestrzenne stopy bezrobocia w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia aktywność zawodową Polaków • wymienia czynniki wpływające na aktywność zawodową ludności • określa współczynnik aktywności zawodowej • analizuje na podstawie danych statystycznych i mapy tematycznej strukturę zatrudnienia ludności w Polsce • podaje przyczyny bezrobocia w Polsce • prezentowana na podstawie mapy tematycznej zróżnicowanie przestrzenne stopy bezrobocia w Polsce
18.	Urbanizacja i sieć osadnicza w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • sieć osadnicza w Polsce • funkcje miast w Polsce • urbanizacja w Polsce • wskaźnik urbanizacji • zespoły miejskie – aglomeracje • wielkość miast w Polsce • współczesne przemiany polskich miast • osadnictwo wiejskie w Polsce • przemiany w osadnictwie wiejskim w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zmiany sieci osadniczej w Polsce • omawia funkcje miast w Polsce • prezentuje czynniki decydujące o rozwoju miast • wyjaśnia uwarunkowania procesów urbanizacyjnych w Polsce • prezentowana na podstawie wykresu i mapy tematycznej zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji w Polsce • wyróżnia typy aglomeracji i podaje ich przykłady • analizuje na podstawie wykresu i danych statystycznych wielkość miast w Polsce • analizuje czynniki wpływające na przemiany zachodzące w polskich miastach • charakteryzuje osadnictwo wiejskie w Polsce • podaje przyczyny przemian w osadnictwie wiejskim w Polsce • opisuje współczesne funkcje wsi

19.	Warunki rozwoju rolnictwa w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa • obszary o najkorzystniejszych warunkach dla rozwoju rolnictwa w Polsce • wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na możliwości przemian strukturalnych w polskim rolnictwie 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce • prezentuje na podstawie mapy tematycznej regionalne zróżnicowanie przyrodniczych warunków rozwoju rolnictwa • ocenia przyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa w swoim regionie • omawia pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce • omawia wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na możliwości przemian strukturalnych w polskim rolnictwie
20.	Rolnictwo ekologiczne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • rolnictwo ekologiczne • cechy rolnictwa ekologicznego w Polsce • przyczyny rozwoju rolnictwa ekologicznego • gospodarstwa ekologiczne w Polsce • system certyfikacji gospodarstw ekologicznych w Polsce • oznakowanie żywności ekologicznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>rolnictwo ekologiczne</i> • omawia cechy rolnictwa ekologicznego w Polsce • przedstawia przyczyny rozwoju rolnictwa ekologicznego • analizuje na podstawie mapy tematycznej przestrzenne rozmieszczenie gospodarstw ekologicznych w Polsce • wskazuje cele certyfikacji i nadzoru żywności produkowanej w ramach systemu gospodarstwa ekologicznego w Polsce • przedstawia i rozpoznaje oznakowanie żywności ekologicznej • omawia pozytywne i negatywne skutki rozwoju rolnictwa ekologicznego
21.	Przemiany przemysłu w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • stan polskiego przemysłu przed 1989 r. • przyczyny przemian strukturalnych w polskim przemyśle po 1989 r. • charakter przemian strukturalnych w polskim przemyśle po 1989 r. • zmiany w strukturze produkcji przemysłowej w Polsce • zmiany produkcji wybranych wyrobów przemysłowych • skutki przemian strukturalnych w polskim przemyśle po 1989 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia stan polskiego przemysłu przed 1989 r. • podaje przyczyny przemian strukturalnych w polskim przemyśle po 1989 r. • określa charakter przemian strukturalnych w polskim przemyśle po 1989 r. • omawia zmiany w strukturze produkcji przemysłowej w Polsce • przedstawia zmiany produkcji wybranych wyrobów przemysłowych • charakteryzuje skutki przemian strukturalnych w polskim przemyśle po 1989 r.

22.	Przemysł zaawansowanych technologii w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • cechy przemysłu zaawansowanych technologii • poziom rozwoju przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce • czynniki rozmieszczenia przemysłu high-tech w Polsce • rozmieszczenie ośrodków high-tech w Polsce • działalność badawczo-rozwojowa w Polsce • ośrodki innowacji i przedsiębiorczości • perspektywy rozwoju przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia cechy przemysłu zaawansowanych technologii • charakteryzuje poziom rozwoju przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce • wymienia czynniki rozmieszczenia przemysłu high-tech w Polsce • przedstawia rozmieszczenie ośrodków high-tech w Polsce • wymienia największe centra badawczo-rozwojowe w Polsce • omawiana podstawie wykresu wydatki na działalność badawczo-rozwojową w Polsce • przedstawia funkcje ośrodków innowacji i przedsiębiorczości • prezentujona podstawie różnych źródeł informacji hipotezy dotyczące perspektyw rozwoju przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce
23. 24.	Transport w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • uwarunkowania rozwoju różnych rodzajów transportu • przyczyny zmian w polskim transporcie • zróżnicowanie sieci transportowej w Polsce – transport samochodowy, kolejowy, lotniczy, wodny i przesyłowy • przyczyny zmian w sieci transportowej w Polsce • główne węzły i terminale transportowe w Polsce i ich znaczenie dla gospodarki • rola transportu w krajowej gospodarce 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia uwarunkowania rozwoju różnych rodzajów transportu w Polsce • opisuje na podstawie schematu przyczyny zmian w polskim transporcie • prezentuje na podstawie wykresu udział transportu samochodowego i kolejowego w przewozach ładunków i pasażerów • omawia zróżnicowanie przestrzenne gęstości dróg utwardzonych w Polsce • omawia na podstawie mapy tematycznej zróżnicowanie gęstości sieci kolejowej w Polsce • przedstawia zmiany w polskim transporcie lotniczym • porównuje na podstawie mapy tematycznej ruch pasażerski w polskich portach lotniczych • przedstawia warunki rozwoju transportu wodnego • określa rolę transportu przesyłowego dla gospodarki Polski • wymienia główne węzły i terminale transportowe w Polsce • omawia rolę transportu w krajowej gospodarce
25.	Gospodarka morską Polski	<ul style="list-style-type: none"> • cechy polskiej gospodarki morskiej • główne porty handlowe na polskim wybrzeżu • ruch pasażerski w polskich portach morskich • struktura przeładunków w głównych portach handlowych • przemysł stoczniowy • rybactwo i przetwórstwo rybne • możliwości rozwoju gospodarki morskiej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia cechy polskiej gospodarki morskiej • wskazuje na mapie główne porty handlowe na polskim wybrzeżu • omawia wielkość ruchu pasażerskiego w polskich portach morskich • omawia strukturę przeładunków w głównych portach handlowych w Polsce • charakteryzuje przemysł stoczniowy w Polsce • przedstawia stan rybactwa i przetwórstwa rybnego w Polsce • określa perspektywy rozwoju gospodarki morskiej w Polsce

26.	Walory turystyczne Polski	<ul style="list-style-type: none"> • atrakcyjność turystyczna • walory przyrodnicze i kulturowe rozwoju turystyki w Polsce • polskie obiekty na <i>Liście światowego dziedzictwa UNESCO</i> • infrastruktura turystyczna i dostępność komunikacyjna • atrakcje turystyczne na przykładzie wybranej trasy wycieczki turystycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki wpływające na atrakcyjność turystyczną Polski • wymienia czynniki wpływające na zróżnicowanie walorów przyrodniczych Polski • podaje przykłady walorów kulturowych w Polsce • prezentuje polskie obiekty wpisane na <i>Listę światowego dziedzictwa UNESCO</i> • omawia znaczenie infrastruktury turystycznej i dostępności komunikacyjnej dla rozwoju turystyki • projektuje trasę wycieczki turystycznej z uwzględnieniem atrakcji turystycznych w miejscowości lub regionie oraz z wykorzystaniem mapy i odbiornika GPS
27.	Stan środowiska w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • stan środowiska w Polsce • źródła zanieczyszczeń powietrza • emisja zanieczyszczeń powietrza • powstawanie i skutki smogu • zanieczyszczenia wód • ochrona wód powierzchniowych • jakość wód powierzchniowych w regionie • odpady przemysłowe i komunalne • degradacja gleb • stan zanieczyszczenia powietrza w regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia stan środowiska w Polsce i jego zmiany od lat 90. XX w. • wymienia źródła zanieczyszczeń powietrza • określa na podstawie wykresu wielkość emisji ważniejszych zanieczyszczeń powietrza w Polsce • podaje przyczyny powstawania smogu oraz jego skutki • wymienia przyczyny zanieczyszczeń wód • ocenia na podstawie mapy jakość wód powierzchniowych w Polsce • ocenia jakość wód powierzchniowych w swoim regionie • analizuje na podstawie mapy tematycznej produkcję odpadów przemysłowych i komunalnych w Polsce według województw • wymienia przyczyny degradacji gleb • analizuje na podstawie danych pozyskanych z aplikacji GIS aktualny stan zanieczyszczenia powietrza w swoim regionie
28.	Ochrona środowiska przyrodniczego w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • motywy ochrony przyrody w Polsce • formy ochrony przyrody • rozmieszczenie form ochrony przyrody • krajowej międzynarodowe działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego w Polsce • indywidualne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia główne motywy ochrony przyrody w Polsce • omawia formy ochrony przyrody w Polsce • wyjaśnia różnicę w sposobie ochrony przyrody w parkach narodowych i rezerwach przyrody • prezentuje na podstawie mapy tematycznej rozmieszczenie różnych form ochrony przyrody w Polsce, w tym w swoim regionie • wymienia przykłady współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego • uzasadnia konieczność prowadzenia działań na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego

Wymagania edukacyjne z geografii pp dla klasy 3 szkoły ponadpodstawowej

Wymagania na poszczególne oceny				
konieczne (ocena dopuszczająca)	podstawowe (ocena dostateczna)	rozszerzające (ocena dobra)	dopelniające (ocena bardzo dobra)	wykraczające (ocena celująca)
I. Zróżnicowanie środowiska przyrodniczego Polski				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje wartość powierzchni Polski oraz długość granic • wymienia i wskazuje na mapie państwa graniczące z Polską • wskazuje współrzędne geograficzne najdalej wysuniętych punktów • wymienia obszary morskie wchodzące w skład terytorium Polski • wymienia na podstawie mapy tematycznej jednostki tektoniczne Europy • podaje przykłady państw europejskich, które leżą w obrębie różnych struktur geologicznych • przedstawia podział dziejów Ziemi na ery i okresy • przedstawia podział surowców mineralnych • wymienia nazwy surowców mineralnych i ich występowanie w regionie, w którym mieszka • wymienia cechy ukształtowania powierzchni Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prezentuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej charakterystyczne cechy położenia fizycznogeograficznego Polski • przedstawia podział Polski na regiony fizycznogeograficzne i wskazuje te regiony na mapie • prezentuje na podstawie mapy geologicznej przebieg strefy T-T na obszarze Europy • podaje przykłady ważnych wydarzeń geologicznych charakterystycznych dla każdej ery • wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych zasobów surowców mineralnych w Polsce • wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w regionie, w którym mieszka • odczytuje informacje z krzywej hipsograficznej Polski • wymienia na podstawie mapy zlodowacenia w Polsce i ich zasięgi • omawia na podstawie map klimatycznych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia charakterystyczne cechy położenia fizycznogeograficznego, matematycznego i geopolitycznego Polski • wymienia i wskazuje na mapie jednostki tektoniczne występujące na obszarze Polski oraz regionu, w którym mieszka • omawia na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej obszaru Polski • omawia znaczenie gospodarcze głównych zasobów surowców mineralnych Polski • przedstawia cechy rzeźby terenu Polski i jej pasowy układ • opisuje na podstawie infografiki formy rzeźby polodowcowej • omawia zróżnicowanie przestrzenne temperatury powietrza, opadów atmosferycznych i okresu wegetacyjnego w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej cechy charakterystyczne terytorium oraz granic Polski • omawia na podstawie tabeli i mapy tematycznej główne cechy budowy platformy wschodnioeuropejskiej • omawia na podstawie map geologicznych i różnych źródeł informacji ważniejsze wydarzenia geologiczne we własnym regionie • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia surowców mineralnych w Polsce • omawia wpływ budowy geologicznej na ukształtowanie powierzchni Polski • charakteryzuje poszczególne pasy ukształtowania powierzchni Polski • wykazuje wpływ czynników klimatotwórczych na klimat w Polsce • ocenia gospodarcze konsekwencje długości trwania okresu wegetacyjnego w różnych regionach Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia konsekwencje położenia fizycznogeograficznego, matematycznego i geopolitycznego Polski • charakteryzuje na podstawie informacji z różnych źródeł dowolny makroregion w Polsce • opisuje na podstawie mapy tektoniczno-geologicznej Europy budowę geologiczną Polski na tle europejskich jednostek geologicznych • omawia skutki orogenezy hercyńskiej w Europie • wyjaśnia geologiczne uwarunkowania tworzenia się i występowania surowców energetycznych • identyfikuje związki pomiędzy budową geologiczną Polski i własnego regionu a głównymi cechami ukształtowania powierzchni • porównuje ukształtowanie powierzchni w pasie nizin i pasie pojezierzy oraz wyjaśnia przyczyny tych różnic

<ul style="list-style-type: none"> określa, w którym pasie rzeźby terenu jest położony region zamieszkania wymienia czynniki wpływające na klimat Polski wymienia termiczne pory roku podaje na podstawie mapy tematycznej długość okresu wegetacyjnego i jego zróżnicowanie w Polsce wskazuje na mapie wybrane rzeki Polski i podaje ich nazwy podaje na podstawie mapy główne cechy sieci rzecznej w Polsce wymienia największe i najgłębsze jeziora w Polsce i wskazuje je na mapie wymienia na podstawie mapy największe sztuczne zbiorniki wodne w Polsce wyjaśnia znaczenie terminu <i>jeziorność</i> określa położenie Morza Bałtyckiego charakteryzuje linię brzegową Morza Bałtyckiego wskazuje na mapie główne zatoki, wyspy i cieśniny Morza Bałtyckiego 	<p>i klimatogramów cechy klimatu Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia masy powietrza kształtujące warunki pogodowe w Polsce wskazuje obszary nadwyżek i niedoborów wody w Polsce wymienia główne cechy sieci rzecznej w Polsce wymienia zalety śródlądowego transportu wodnego omawia na podstawie map tematycznych rozmieszczenie jezior w Polsce wskazuje na mapie ogólnogeograficznej przykłady poszczególnych typów jezior omawia czynniki wpływające na temperaturę wód powierzchniowych Morza Bałtyckiego wskazuje najbardziej i najmniej zasolone rejony Morza Bałtyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje na podstawie mapy klimatycznej zimowe i letnie temperatury powietrza w Polsce przedstawia przyczyny niedoboru wody w wybranych regionach Polski opisuje asymetrię dorzeczy Wisły i Odry oraz wyjaśnia jej przyczynę porównuje na podstawie fotografii i planów jeziora morenowe i rynnowe oraz podaje ich przykłady opisuje funkcje sztucznych zbiorników wodnych podaje przyczyny różnego zasolenia wód powierzchniowych Morza Bałtyckiego opisuje florę i faunę Morza Bałtyckiego omawia formy ochrony Morza Bałtyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> podaje skutki niedoboru wody w wybranych regionach kraju omawia główne typy genetyczne jezior omawia znaczenie przyrodnicze, społeczne i gospodarcze (w tym turystyczne) jezior i sztucznych zbiorników w Polsce ocenia stan środowiska przyrodniczego Bałtyku 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia charakterystykę klimatologiczną wybranego regionu dokonyuje na podstawie informacji z różnych źródeł analizy zasobów wodnych w swoim regionie przedstawia perspektywy rozwoju żeglugi śródlądowej w Polsce wyjaśnia, dlaczego północna część Polski ma większą jeziorność niż reszta kraju omawia działania, które przyczyniają się do poprawy środowiska przyrodniczego wód Bałtyku
II. Ludność i urbanizacja w Polsce				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> podaje aktualną liczbę ludności w Polsce wskazuje na mapie województwa i ich stolice wymienia województwa o wysokim 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> podaje przyczyny wyludniania się określonych regionów Polski wymienia poszczególne szczeble podziału administracyjnego Polski oblicza współczynnik przyrostu naturalnego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia na podstawie wykresu zmiany liczby ludności Polski analizuje zmiany liczby ludności w miastach i na wsiach omawia na podstawie mapy cechy podziału administracyjnego Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zmian liczby ludności Polski w latach 1946–2019 omawia na podstawie mapy zmiany liczby ludności w poszczególnych województwach 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny zmian liczby ludności w swoim województwie w XXI w. prognozuje skutki współczesnych przemian demograficznych w Polsce dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju

<p>i niskim współczynnikiem przyrostu naturalnego</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje cechy piramidy wieku i płci ludności Polski • podaje aktualną wartość wskaźnika gęstości zaludnienia w Polsce • wymienia na podstawie mapy gęstości zaludnienia regiony silnie i słabo zaludnione • wymienia obszary o dodatnim i ujemnym współczynnikiem salda migracji wewnętrznych w Polsce • wymienia największe skupiska Polonii na świecie • posługuje się terminami: <i>aktywny zawodowo, bierny zawodowo, bezrobotny, stopa bezrobocia</i> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>współczynnik aktywności zawodowej</i> • wymienia ekonomiczne grupy wiekowe ludności • wymienia podstawowe jednostki osadnicze • posługuje się terminem <i>wskaźnik urbanizacji</i> • podaje nazwy największych miast Polski • podaje przykłady aglomeracji monocentrycznych i policentrycznych w Polsce • wymienia województwa wysoko i nisko zurbanizowane 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje na podstawie wykresu średnią długość życia Polek i Polaków • podaje przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia ludności w Polsce • omawia zróżnicowanie przestrzenne współczynnika salda migracji wewnętrznych w Polsce • podaje najważniejsze cechy migracji wewnętrznych w Polsce • wymienia czynniki wpływające na aktywność zawodową ludności • podaje różnice między miastem a wsią • prezentuje na podstawie mapy tematycznej przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji w Polsce • wymienia główne funkcje miasta i podaje ich przykłady • charakteryzuje osadnictwo wiejskie w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje na podstawie wykresu zmiany współczynnika przyrostu naturalnego ludności w Polsce • podaje przyczyny starzenia się polskiego społeczeństwa • wymienia główne bariery osadnicze na obszarze Polski • omawia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce • wyjaśnia zmiany kierunków migracji wewnętrznych w Polsce • podaje główne kierunki współczesnych emigracji Polaków • oblicza współczynnik przyrostu rzeczywistego • analizuje na podstawie danych statystycznych strukturę zatrudnienia w Polsce • porównuje strukturę zatrudnienia we własnym województwie ze strukturą zatrudnienia w Polsce • określa przyczyny bezrobocia w Polsce • omawia najważniejsze cechy sieci osadniczej Polski • przedstawia czynniki rozwoju miast • opisuje współczesne funkcje wsi 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia konsekwencje zmian liczby ludności Polski • przedstawia zróżnicowanie współczynnika przyrostu naturalnego według województw • omawia przyczyny małej liczby urodzeń w Polsce • omawia główne cechy struktury demograficznej Polski według płci i wieku • omawia na podstawie map tematycznych wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozmieszczenie ludności w Polsce • przedstawia pozytywne i negatywne skutki migracji zagranicznych Polaków • analizuje przyrost rzeczywisty ludności Polski w przedziale czasowym • porównuje na podstawie wykresu współczynnik aktywności zawodowej Polski z wartościami dla wybranych krajów • wyjaśnia przyczyny zmian struktury zatrudnienia ludności Polski • omawia zróżnicowanie przestrzenne stopy bezrobocia w Polsce • analizuje wskaźnik urbanizacji w Polsce i podaje przyczyny jego zróżnicowania • charakteryzuje czynniki wpływające na współczesne przemiany polskich miast • omawia przyczyny zmian w osadnictwie wiejskim w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zmiany kształtu piramidy wieku i płci ludności Polski • omawia skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Polsce • opisuje przykłady wpływu ruchów migracyjnych na rozmieszczenie ludności w Polsce • wykazuje zależność struktury zatrudnienia od poziomu rozwoju gospodarczego poszczególnych regionów w naszym kraju • omawia sytuację na rynku pracy we własnej miejscowości (gminie, powiecie) • określa wpływ przemian społeczno-gospodarczych na procesy urbanizacyjne i osadnictwo wiejskie w Polsce
---	---	---	---	---

III. Gospodarka Polski				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia na podstawie mapy obszary o najkorzystniejszych warunkach dla rozwoju rolnictwa w Polsce wyjaśnia znaczenie terminu <i>rolnictwo ekologiczne</i> wymienia mocne i słabe strony rolnictwa ekologicznego podaje liczbę gospodarstw ekologicznych w poszczególnych województwach wyjaśnia znaczenie terminów: <i>system wolnorynkowy, prywatyzacja</i> wyjaśnia znaczenie terminu <i>innowacyjna gospodarka</i> wymienia główne działy i wyroby przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce wymienia najważniejsze rodzaje transportu w Polsce wyjaśnia znaczenie terminów: <i>węzeł transportowy, terminal transportowy</i> wymienia główne węzły i terminale transportowe w Polsce wymienia najważniejsze porty handlowe, pasażerskie i rybackie w Polsce wymienia towary przeładowywane w polskich portach handlowych wymienia walory przyrodnicze i kulturowe Polski wyjaśnia znaczenie terminu <i>infrastruktura turystyczna</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia regionalne zróżnicowanie przyrodniczych warunków rozwoju rolnictwa w Polsce prezentuje na podstawie wykresu strukturę wielkościową gospodarstw rolnych w Polsce omawia cechy systemu rolnictwa ekologicznego w Polsce porównuje na podstawie wykresu liczbę gospodarstw ekologicznych oraz powierzchnię ekologicznych użytków rolnych w Polsce omawia cechy polskiego przemysłu przed 1989 r. podaje cechy przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce omawia zróżnicowanie przestrzenne gęstości dróg według województw w Polsce wskazuje na mapie Polski główne drogi wodne – rzeki, kanały wymienia warunki rozwoju transportu wodnego przedstawia cechy polskiej gospodarki morskiej wymienia polskie obiekty znajdujące się na <i>Liście światowego dziedzictwa UNESCO</i> wymienia główne rodzaje zabytków kultury materialnej i niematerialnej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce analizuje udział i miejsce Polski w produkcji wybranych artykułów rolnych w Unii Europejskiej przedstawia przyczyny rozwoju rolnictwa ekologicznego przedstawia i rozpoznaje oznakowanie żywności ekologicznej podaje przyczyny przemian strukturalnych w przemyśle Polski po 1989 r. omawia zmiany zatrudnienia w przemyśle według sektorów własności w Polsce przedstawia rozmieszczenie ośrodków przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce podaje przyczyny zmian w polskim transporcie omawia zróżnicowanie sieci kolejowej w Polsce charakteryzuje transport lotniczy w Polsce porównuje na podstawie mapy ruch pasażerski w polskich portach lotniczych omawia współczesne znaczenie morskich portów pasażerskich w Polsce omawia strukturę przeładunków w głównych portach handlowych Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ocenia przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa we własnym regionie charakteryzuje wybrane regiony rolnicze w Polsce wskazuje cele certyfikacji i nadzoru żywności produkowanej w ramach systemu rolnictwa ekologicznego w Polsce charakteryzuje skutki przemian strukturalnych w przemyśle Polski po 1989 r. omawia na podstawie informacji z różnych źródeł wartość nakładów na działalność badawczo-rozwojową oraz ich dynamikę w Polsce uzasadnia potrzebę rozwijania nowoczesnych działów przemysłu przedstawia przyczyny nierównomiernego rozwoju sieci kolejowej w Polsce omawia rolę transportu w krajowej gospodarce określa rolę transportu przesyłowego dla gospodarki Polski charakteryzuje przemysł stoczniowy w Polsce przedstawia stan rybactwa i przetwórstwa rybnego w Polsce omawia znaczenie infrastruktury turystycznej i dostępności komunikacyjnej dla rozwoju turystyki omawia rolę turystyki w krajowej gospodarce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na możliwości przemian strukturalnych w rolnictwie Polski przedstawia pozytywne i negatywne skutki rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce ocenia wpływ przystąpienia Polski do Unii Europejskiej na rozwój przemysłu w naszym kraju przedstawia hipotezy dotyczące perspektyw rozwoju przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce omawia znaczenie głównych węzłów i terminali transportowych w gospodarce kraju opisuje specjalizacje polskich portów morskich określa perspektywy rozwoju gospodarki morskiej w Polsce określa znaczenie lotnictwa w komunikacji krajowej i międzynarodowej wykorzystuje mapę i odbiornik GPS do opisanie atrakcji turystycznych na wybranej trasie

		<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia czynniki warunkujące rozwój turystyki w Polsce • prezentuje na podstawie mapy zagospodarowanie turystyczne w różnych regionach Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia walory przyrodnicze i kulturowe dla rozwoju turystyki wybranego regionu w Polsce 	
IV. Stan środowiska i jego ochrona w Polsce				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia źródła zanieczyszczeń powietrza w Polsce • podaje przyczyny powstawania smogu • wymienia miasta w Unii Europejskiej najbardziej zanieczyszczone pyłami • wymienia rodzaje odpadów stanowiące zagrożenie dla środowiska • wyjaśnia główne motywy ochrony przyrody w Polsce • wymienia formy ochrony przyrody w Polsce • podaje na podstawie danych statystycznych liczbę obiektów będących poszczególnymi formami ochrony przyrody 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia wielkość emisji ważniejszych zanieczyszczeń powietrza w Polsce • podaje przyczyny zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych • wskazuje na mapie przykłady parków narodowych, krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na wybranych przykładach zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego w Polsce • przedstawia konsekwencje emisji zanieczyszczeń powietrza • wymienia przyczyny degradacji gleb • opisuje walory wybranych parków narodowych • wymienia proekologiczne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia sposoby ograniczenia zanieczyszczenia atmosfery • analizuje produkcję odpadów przemysłowych i komunalnych w Polsce według województw • wyjaśnia różnice w sposobie ochrony przyrody w parkach narodowych i rezerwach przyrody • wymienia przykłady współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony przyrody 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykorzystuje aplikację GIS do analizy stanu zanieczyszczenia powietrza w swoim regionie • uzasadnia konieczność podejmowania globalnych działań na rzecz ochrony atmosfery • uzasadnia konieczność własnych działań na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego